

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Vleeskuikenbedrijf maatschap De Groot, gemeente Hoogezand-Sappemeer

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

19 juni 2009 / rapportnummer 2247-28

1. HOOFDPUNTEN VOOR HET MER

De heren J.W. en E. de Groot en mevrouw Y. de Groot-Souwer zijn voornemens hun vleeskuikenhouderij aan de Vossenburg 1 te Kiel-Windeweer uit te breiden. In de huidige situatie worden maximaal 102.000 vleeskuikens traditioneel gehouden. Daarnaast zijn 26 runderen ouder dan 2 jaar en 10 schapen vergund. In de nieuwe situatie zal de initiatiefnemer in totaal 305.000 vleeskuikens gaan houden in een emissiearm stalsysteem. In de nieuwe situatie zullen:

- bestaande stallen worden aangepast aan de eisen uit het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij,
- twee nieuwe stallen worden gerealiseerd voor het houden van in totaal 203.000 vleeskuikens ten zuiden van de bestaande stallen.

Hiervoor wordt bij het bevoegd gezag, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hoogezand-Sappemeer een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer (Wm) aangevraagd. Voor de besluitvorming over de aanvraag van deze vergunning wordt de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

Op dit moment loopt een procedure betreffende de aanvraag van een milieuvergunning voor het oprichten van een mestverbrandingsinstallatie. Deze activiteit maakt geen onderdeel uit van het voornemen. In het MER zullen twee referentiesituaties worden besproken, met en zonder mestverbrandingsinstallatie. Vergelijk de alternatieven met beide referentiesituaties. Daarnaast dienen in het MER de effecten van de mestverbranding in cumulatie meegenomen te worden bij de uitwerking van de milieueffecten van het voornemen.

In dit richtlijnenadvies geeft de Commissie aan welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

- de toekomstige emissie en depositie van verzurende en vermestende stoffen door het bedrijf in relatie tot de gevolgen daarvan op kwetsbare natuur, zoals de Natura 2000-gebieden “Drentsche Aa-gebied” en “Zuidlaardermeergebied”. Vanwege de ligging van het initiatief nabij de provincie Drenthe dienen naast de bovengenoemde gebieden ook mogelijk relevante natuurgebieden in de provincie Drenthe bij de beoordeling betrokken te worden.
- de extra geur die in het gebied wordt geëmitteerd en de invloed van het bedrijf op de toekomstige geurhinder.
- de fijn stofemissie en de bijdrage ervan aan de fijn stofconcentratie in de directe omgeving van het initiatief.

Om deze hoofdpunten goed te kunnen beoordelen is van belang dat het MER bevat:

- een zelfstandig leesbare samenvatting, die duidelijk is voor burgers en geschikt is voor bestuurlijke besluitvorming;
- voldoende onderbouwend kaartmateriaal, voorzien van een duidelijke schaal en legenda. Op het kaartmateriaal moeten in ieder geval kwetsbare natuurgebieden en geurgevoelige objecten aangegeven zijn. Geef ook helder de afstanden van de gebieden en objecten tot het bedrijf aan;
- een heldere vergelijking van de gepresenteerde alternatieven volgens dezelfde methodiek en detailniveau.

2. ACHTERGRONDEN

2.1 Probleemstelling en doel

De aanleiding en motivatie voor het voornemen staan beschreven in hoofdstuk 2 van de startnotitie. Dit kan overgenomen worden in het MER.

Onderbouw in het MER de voorgenomen uitbreiding en in het bijzonder het gewenste aantal dieren op de locatie.

2.2 Wettelijk kader en beleidskader

De startnotitie geeft al enige informatie over het wettelijk kader en het beleidskader¹². In de beschrijving van beleid en regelgeving ontbreekt het Provinciaal Omgevingsplan provincie Drenthe. De Commissie adviseert die expliciet in het MER te behandelen.

In het MER moeten de consequenties en randvoorwaarden die voortkomen uit dit wettelijk kader en het beleidskader voor het voornemen worden uitgewerkt.

Hierbij dient in het bijzonder - ook gelet op het feit dat wet- en regelgeving sterk in beweging zijn - uitdrukkelijk rekening te worden gehouden met:

- de Wet ammoniak en veehouderij (Wav), wijzigingen hierin, de algemene maatregel van bestuur met betrekking tot ammoniakemissie huisvesting veehouderij³ ('Besluit huisvesting') en de voorziene veranderingen in de bij de Wav behorende regeling. Indien gebruik gemaakt wordt van interne saldering dient ook ingegaan te worden op het wettelijk kader hiervoor (Besluit huisvesting);

---

¹ De Commissie merkt op dat de provincie Groningen bezig is met het vaststellen van een nieuw Provinciaal Omgevingsplan. Wij adviseren in het MER te toetsen aan het meest recente Provinciaal Omgevingsplan van de provincie Groningen.

² In het beleidskader is de Wet geluidhinder genoemd. Deze wet is echter niet van toepassing. Zie ook inspraakreactie 1.

³ Het besluit is op 28 december 2005 gepubliceerd in het Staatsblad 2005, nr. 675. Op 1 april 2008 is het Besluit huisvesting inclusief wijziging in werking getreden.

- de actuele ontwikkelingen rond de beoordeling van ammoniakdepositie op Natura 2000-gebieden.⁴ De Commissie adviseert de ontwikkelingen, waaronder relevante jurisprudentie, op de voet te volgen en te zorgen dat het MER op dit punt een uitwerking kent die op het tijdstip van daadwerkelijke vergunningverlening passend is binnen beleid en regelgeving;
- de IPPC-omgevingstoets⁵. Ga ook in op de BREF⁶ voor intensieve veehouderijen en de overige documenten uit de Regeling aanwijzing BBT-documenten;
- de te verwachte ontwikkelingen rond fijn stof. Momenteel wordt er gewerkt aan een toetsingskader luchtkwaliteit en landbouw. Deze ontwikkeling dient, wanneer er een kans bestaat dat bovenstaande aspecten een rol gaan spelen in de besluitvorming, in het MER te worden meegenomen. Toets aan de luchtkwaliteitseisen zoals opgenomen in de Wet milieubeheer.

2.3 Te nemen besluiten

Het MER wordt opgesteld ten behoeve van de besluitvorming over de aangevraagde Wm-vergunning. De Commissie adviseert in het MER op te nemen welke besluiten nog meer nodig zijn voor de realisatie van het voornemen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een ontheffing op grond van de Flora- en faunawet, een projectbesluit, een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998, een Wvo-vergunning of een bouwvergunning.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Inleiding

In de startnotitie wordt in hoofdstuk 4 een beschrijving gegeven van het voornemen. Het voorkeursalternatief en de andere alternatieven moeten in het MER worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu.

Geef een situatieschets van het plangebied en een breder studiegebied, waarin bebouwing en ecologisch gevoelige gebieden opgenomen zijn.

3.2 Voornemen

Ga bij de beschrijving van het voornemen systematisch in op:

- het aantal te realiseren dierplaatsen in relatie tot het aantal te houden dieren;

---

⁴ De Commissie wijst op de handreiking van het Ministerie van LNV "beoordeling activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken op Natura 2000-gebieden", waarin handvatten worden geboden voor de beoordeling of bestaand gebruik, nieuwvestiging of uitbreiding in of in de omgeving van Natura 2000-gebieden kan worden toegestaan of niet.

⁵ Dit volgt uit de van toepassing zijnde IPPC-richtlijn. IPPC is de afkorting van Integrated Prevention Pollution and Control. Het van toepassing zijn van deze richtlijn betekent dat emissies naar bodem, water en lucht moeten worden voorkomen en, wanneer dit niet mogelijk is, zoveel mogelijk worden beperkt.

⁶ Deze BREF (Best available technology reference document) is een hulpmiddel om de best beschikbare techniek te bepalen.

- de uitvoering van de inrichting (per diercategorie) inclusief beschikbare oppervlaktes en leefoppervlaktenormen⁷, rekening houdend met de vigerende welzijnswetgeving;
- de plaatsing en hoogte van de emissiepunten en, ingeval van de toepassing van luchtwassers, ook de dimensionering van het luchtwassersysteem, in relatie tot de voorgenomen omvang van het bedrijf. Geef de milieuvoor- en -nadelen van het toe te passen systeem;
- de stallen, inrichting en installaties door middel van een duidelijke tekening, voorzien van relevante maatvoeringen, details en legenda. In de plattegronden van de stallen moeten de geïmplementeerde codes uit de Regeling ammoniak en veehouderij (Rav) aangegeven worden, alsmede het BWL-⁸ of Groen Label-nummer. Geef daarbij aan uit welke regeling (datum publicatie) het Rav-nummer komt;
- de uittreedsnelheden van de ventilatielucht waarmee wordt gerekend in de verspreidingsmodellen voor de emissiepunten van de stallen. Geef tevens aan wat de uittreedsnelheden zijn bij maximale ventilatie, indien gebruik gemaakt wordt van centrale afzuiging. Geef dan bovendien aan hoe deze snelheden worden gerealiseerd op basis van een weerstandsberekening van het gehele ventilatiesysteem in samenhang met de capaciteit van de ventilator(en). Bepaal daarbij bij hoge luchtsnelheden van de uittredende ventilatielucht het daarmee samenhangende energieverbruik;
- hoe de dieren worden gevoerd en of er naast mengvoer ook andere voedercomponenten worden aangevoerd;

Geef een overzicht van de beoogde fasering en planning.

3.3 Referentiesituatie

Geef een beschrijving van de referentiesituatie. Neem daarbij de autonome ontwikkelingen mee tot 2020⁹ waarbij voldaan wordt aan de regelgeving (waaronder IPPC), maar zonder (een deel van) het voornemen uit te voeren (dus geen dieren toevoegen).

De Commissie adviseert de actuele milieusituatie voor de veehouderij, op basis van primair de feitelijke dieraantallen, als basis te gebruiken voor de beschrijving van de referentiesituatie, tenzij deze aantallen hoger zijn dan in de milieuvergunning is aangegeven.

In dat geval is de vergunde situatie de primaire referentiesituatie en kan de feitelijke situatie als secundaire referentie worden beschreven.

Referentie is de huidige situatie die ontstaat wanneer het bedrijf aan wet- en regelgeving (zoals de IPPC-richtlijn, zie hieronder) zou voldoen. De bestaande inrichting dient te voldoen aan de best beschikbare techniek zoals is omschreven in artikel 8.11 lid 3 Wet milieubeheer.

In de startnotitie zijn twee referentiesituaties beschreven, te weten de feitelijke referentiesituatie (exclusief mestverbranding) en de aanstaande referentiesituatie (inclusief mestverbranding). De Commissie adviseert in het MER beide referentiesituaties op te nemen en in de vergelijking met de alternatieven te betrekken.

⁷ Hierbij dient rekening te worden gehouden met het Vleeskuikenbesluit.

⁸ Meer informatie over de BWL-nummers staat in de toelichting van RAV van 25 september 2006, nr. BWL/2006310778 (stert. 24 oktober 2006).

⁹ Zo moet het bedrijf na 1 januari 2010 voldoen aan de ammoniakereisen uit het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij.

3.4 Alternatieven

Per alternatief dient aangegeven te worden welke overwegingen aan de keuze ten grondslag liggen, zoals milieuoverwegingen, overwegingen omtrent bedrijfsvoering en technische realiseerbaarheid.

Geef aan of de alternatieven kunnen voldoen aan de eisen van vigerende wet- en regelgeving, zoals de IPPC-richtlijn. De belangrijkste eis uit de IPPC-richtlijn en de Wet milieubeheer is dat de best beschikbare technieken (BBT)¹⁰ worden toegepast. Houd bij het bepalen van de BBT rekening met de informatiedocumenten over BBT, zoals opgenomen in de bijlage van de Regeling aanwijzing BBT-documenten (BREF). Let wel: het kan vereist zijn om verder te gaan dan BBT, wanneer bijvoorbeeld uit de omgevingstoets blijkt dat lokale kenmerken dit vereisen, of wanneer er een minimalisatieplicht bestaat. Beoordeel in het MER of dit aan de orde is. Werk, indien dat het geval is, in het MER uit hoe voldaan kan worden aan deze extra vereisten.

Hoewel geen verplicht onderdeel voor het MER, adviseert de Commissie inzicht te geven in de investerings- en exploitatiekosten van de verschillende alternatieven. Dit geeft meer inzicht in de haalbaarheid van de alternatieven.

Vorm

Geadviseerd wordt om de beoordeling van de alternatieven op de meest onderscheidende effecten in één visueel toegankelijk overzicht te verwerken. Dit betekent dat het MER helder en gestructureerd moet zijn zodat de milieu-informatie goed is terug te vinden. Daarmee wordt de onderlinge vergelijking vergemakkelijkt.

3.5 Meest milieuvriendelijk alternatief (mma)

Werk in het MER het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) uit. Het mma moet:

- uitgaan van de technisch gezien maximaal haalbare mogelijkheden en technieken ter bescherming en/of verbetering van het milieu;
- realistisch zijn en binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

Bij de ontwikkeling van het mma adviseert de Commissie om primair aandacht te besteden aan maximale reductie van de uitstoot van vermestende en verzurende stoffen, geur en fijn stof, door de volgende maatregelen af te wegen:

- toepassing van een luchtwasser waarin een combinatie van ammoniak, geur en fijn stof met een hoog rendement kan worden verwijderd;
  - een emissiearm huisvestingssysteem, in combinatie met een luchtwasser;
- Betrek in de uitwerking van het mma ook het aspect dierenwelzijn.

Omschrijf en onderbouw duidelijk zowel het mma, als de afwegingen die hebben geleid tot het mma. De keuze van het mma dient plaats te vinden aan de hand van de meest maatgevende milieuaspecten.

---

¹⁰ Op basis van de Engelse term wordt ook wel gesproken van het BAT-vereiste ('best available techniques'). Dit begrip is opgenomen in Wm artikel 8.11 lid 3. Bij de bepaling van BBT voor inrichtingen, bij het verlenen van vergunningen, dient het bevoegd gezag gebruik te maken van het afwegingskader uit het Inrichtingen en vergunningenbesluit (Ivb), artikel 5a.1 (Stb. 2005, 527).

4. MILIEUASPECTEN

4.1 Algemene opmerkingen

Doel van de vergelijking van alternatieven op milieuaspecten is inzicht te geven in de essentiële punten waarop, dan wel de mate waarin, de positieve en negatieve effecten van de diverse alternatieven verschillen. Bij de vergelijking moeten de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken. Uit deze vergelijking kunnen eventueel nog extra te nemen maatregelen worden afgeleid. De alternatieven voor wat betreft de milieueffecten moeten worden vergeleken met de twee referentiesituaties (met en zonder mestverbranding).

Bij de beschrijving van milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- bepaal de ernst van de gevolgen voor het milieu in termen van aard, omvang, reikwijdte, mitigerende en compenserende maatregelen¹¹;
- per milieugevolg moet worden beschreven of deze onomkeerbaar is;
- expliciet moet aandacht worden besteed aan cumulatie van effecten op met name kwetsbare natuur¹²;
- gevolgen kunnen zowel negatief als positief van aard zijn.

Geef van de verschillende alternatieven kwantitatief het effect aan op verzurende en vermestende stoffen, geur en fijn stof.

4.2 Natuur, vermessing en verzuring

Algemeen

Het MER moet duidelijk maken welke gevolgen de voorgenomen activiteit kan hebben op de natuur. Geef aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het studiegebied en wat de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied is. Ga daarna in op de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke van deze dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf mitigerende maatregelen die de gevolgen kunnen beperken of voorkomen.

Gebiedsbescherming

Mogelijk belangrijke nadelige effecten op natuur worden in het geval van de intensieve veehouderij vooral veroorzaakt door de verzurende en vermestende depositie. Met name de Natuurbeschermingswet 1998, die de bescherming van Natura 2000-gebieden regelt, vormt een hard kader op dit gebied.

Verzuring en vermesting

In het MER moet duidelijk aangegeven worden waar voor verzuring gevoelige gebieden¹³ liggen en wat de afstand tot het bedrijf/de activiteit is. Geef aan of

---

¹¹ Bij mitigeren kan gedacht worden aan het verminderen van landschappelijke effecten door het landschappelijk inpassen van een bedrijf, of het verminderen van geluidsemissie door inpandig laden en lossen. Een voorbeeld van compensatie is het aanvullen van verloren natuur met nieuw aan te leggen natuur.

¹² Het gaat hierbij met name om de achtergronddepositie van verzurende en vermestende stoffen.

¹³ Hieronder verstaan we de kwetsbare gebieden uit de Wav, als ook de voor verzuring gevoelige gebieden die niet onder de Wav vallen. Het gaat hier niet om elk groenelement, maar om gebieden met een belangrijke natuurwaarde.

sprake kan zijn van nadelige gevolgen van het voornemen op voor verzuring gevoelige gebieden. Geef aan of er sprake kan zijn van significante gevolgen voor de Natura 2000-gebieden “Drentsche Aa-gebied” en “Zuidlaardermeergebied”. Vanwege de ligging van het initiatief nabij de provincie Drenthe dienen naast de bovengenoemde gebieden ook mogelijk relevante natuurgebieden in de provincie Drenthe bij de beoordeling betrokken te worden¹⁴. Beschrijf daartoe in het MER:

- de instandhoudingdoelstellingen, de staat van instandhouding en de kritische depositiewaarden voor de habitats in de Natura 2000-gebieden. Ga ook in op de beoogde natuurdoelen en kritische depositiewaarden van de voor vermesting en verzuring gevoelige natuurgebieden in de Ecologische Hoofdstructuur.¹⁵
- de achtergrondconcentraties van de belangrijkste verzurende en vermestende stoffen (NH₃, NO_x, SO₂) in de natuurgebieden. Gebruik voor de bepaling van de achtergronddepositie de meest recente gegevens. Deze gegevens zijn op te vragen bij het RIVM en – indien beschikbaar – bij de provincie Groningen.
- de huidige emissies en/of toekomstige emissies van bovengenoemde stoffen door het bedrijf bij de verschillende alternatieven.
- welke emissie¹⁶- en depositie beperkende maatregelen genomen kunnen worden.
- de door het bedrijf/activiteit veroorzaakte (toename van de) depositie op de natuurgebieden bij uitvoering van de alternatieven. Geef daarbij aan welk rekenmodel is gebruikt en wat de (on)nauwkeurigheid is van de berekeningen.
- de gevolgen van de vermestende en verzurende deposities op de natuur. Geef daarbij aan of er een (verdere) overschrijding is van de kritische depositiewaarden. Geef aan of, in cumulatie met andere activiteiten, aantasting van natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied kan optreden.

Beschrijf naast de deposities van verzurende en vermestende stoffen, andere mogelijke invloeden van het voornemen op beschermde natuurgebieden, zoals Natura 2000-gebieden¹⁷ en de ecologische hoofdstructuur (EHS).¹⁸ Maak onderscheid tussen de verschillende gebieden en geef hiervan de status aan. Uit de wetgeving volgt dat een project alleen doorgang kan vinden als de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de zogenaamde ADC-toets¹⁹ met succes wordt doorlopen.²⁰

---

¹⁴ Zie ook inspraakreactie 1.

¹⁵ De kritische depositiewaarden zijn opgenomen in D. Bal, H.M. Beije, H.F. van Dobben en A. van Hinsberg (2007): Overzicht van kritische stikstofdeposities voor natuurdoeltypen. Directie Kennis, Ministerie van LNV. De kritische depositiewaarden voor Natura 2000 habitattypen zijn opgenomen in H.F. van Dobben en A. van Hinsberg, (2008). Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterra-rapport 1654.

¹⁶ Zoals emissiearme huisvesting, toepassing van luchtwassers, emissiearme mestopslag.

¹⁷ Op 24 november 2008 heeft het ministerie van LNV de Handreiking ‘beoordeling activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken op Natura 2000-gebieden’ gepubliceerd. Hierin staan handvatten voor de beoordeling van vergunningaanvragen en de beoordeling van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten in het kader van het opstellen van Beheerplannen. Geef in het MER aan of en zo ja, hoe deze handreiking gebruikt is voor de beoordeling van de gevolgen.

¹⁸ Let op: naast Natura 2000 en de EHS gebieden zijn er andere beschermde gebieden, zoals beschermde natuurmonumenten (art. 10 Natuurbeschermingswet 1998), beschermde leefomgevingen (art. 19 Flora- en faunawet) en gebieden die vanwege internationale verdragen daartoe zijn aangewezen (art. 27 Natuurbeschermingswet 1998). Elk gebied kent zijn eigen beschermingsregime.

¹⁹ Dit houdt op grond van art. 19g en 19h van de Natuurbeschermingswet 1998 respectievelijk in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling? inclusief locatiealternatieven.

4.3 Geurhinder

Beschrijf in het MER:

- de geurbelasting op de gevoelige objecten in odour units. Doe dit volgens de in de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) aangegeven rekenmethode. Getoetst dient te worden op basis van artikel 3 Wgv, aangezien de gemeente Hoogezand-Sappemeer geen gemeentelijke verordening heeft vastgesteld;
- de momenten van maximale geurhinder die per etmaal kunnen optreden. Maak een inschatting van de maximale geurniveaus die zich kunnen voordoen.

Gezien de omvang van het initiatief en de omliggende woningen en de binnengekomen zienswijze²¹ is het wenselijk om cumulatieve geurberekeningen uit te voeren. Dit past binnen de omgevingstoets op grond van de IPPC-richtlijn.

Betrek bij de vaststelling van de achtergrondbelasting van geurhinder²² en de reeds aanwezige, andere veehouderijbedrijven in de omgeving van het initiatief en nieuwe veehouderij initiatieven, waarvan de omvang en de locatie (bij benadering) bekend is. De Commissie adviseert om bij de uitwerking van de cumulatieve geurhinder gebruik te maken van bijlagen 6 en 7 van de "Handreiking bij Wet geurhinder en veehouderij".²³

4.4 Luchtkwaliteit

4.4.1 Fijn stof²⁴

Beschrijf in het MER op kwantitatieve wijze:

- de achtergrondconcentratie in de directe omgeving van het bedrijf²⁵;
- de bijdrage van de stofemissies door het initiatief inclusief verkeersbewegingen aan de fijn stof (PM₁₀ en PM_{2,5}) concentraties in de lucht in de omgeving van het bedrijf²⁶, inclusief benodigde mitigerende maatregelen²⁷.

-
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
  - C: welke Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

²⁰ Art. 6, lid 3 en 4 Habitatrichtlijn, geïmplementeerd in art. 19g en 19h Natuurbeschermingswet 1998.

²¹ Zie ook de inspraakreacties 1 en 2.

²² De rekenmethodiek, V-stacks gebied, adviseert te werken met een bereik van 2 km. rondom het initiatief. Houdt deze afstand aan voor het in kaart brengen van de achtergrondbelasting van geur (cumulatieve geurhinder).

²³ InfoMil, aanvulling van 1 mei 2007, op de Handreiking bij Wet geurhinder en veehouderij van de versie 1.0, 6 maart 2007.

²⁴ Vanwege de heersende problematiek t.a.v. fijn stof en het feit dat intensieve veehouderijen een belangrijke bron van fijn stof zijn, wordt fijn stof (PM₁₀) met name genoemd. Dat laat onverlet dat ook voor de andere stoffen uit de Wet milieubeheer moet worden aangetoond dat voldaan wordt aan de geldende normen.

²⁵ De Commissie adviseert om hierbij gebruik te maken van de berekende achtergrond concentratiekaarten van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP).

²⁶ De gevolgen voor de PM_{2,5}-concentraties zijn momenteel het beste te bepalen op basis van de beschikbare PM₁₀- en NH₃-emissiegegevens. PM₁₀ en NH₃ emissies zijn daarbij af te leiden uit het aantal dieren en emissiefactoren, welke laatste afhankelijk zijn van o.a. het stalsysteem:

- Bij intensieve veehouderij kan de emissie van primair PM_{2,5} grofweg gelijk gesteld worden aan 20% van de PM₁₀ emissies. Daarvan kan vervolgens via een verspreidingsmodel de depositie berekend worden;
- Daarnaast moet de secundaire PM_{2,5} bepaald worden. Deze ontstaat doordat geëmitteerd NH₃ in de atmosfeer wordt omgezet in NH₄-deeltjes (NH₄NO₃ en (NH₄)₂SO₄). De omzetting van NH₃ naar NH₄-deeltjes bedraagt circa 5% per uur. De binnen een bepaald tijdsbestek gevormde NH₄ op een bepaalde locatie is daarbij afhankelijk van de windsnelheid. De gemiddelde windsnelheid in Nederland bedraagt 3,6 m/s. De fractie van de NH₃-emissie die op verschillende afstanden van de bron droog of nat deponeert als NH₃ dan wel NH₄ is weergegeven in Van Jaarsveld, J.A. (1995), Modelling the atmospheric behaviour of pollutants. UvU Proefschrift; RIVM rapport nr. 722501005, 1995.

De luchtkwaliteit dient daarbij vastgesteld te worden op die locaties waar mensen blootgesteld worden (gevoelige objecten). Tevens dient aangegeven te worden wat de fijn stofconcentraties op die locaties zijn en waar die concentratie het hoogst is. Werk hierbij met concentratiecontouren, zodat inzichtelijk wordt wat de luchtconcentraties zijn op plekken waar moet worden getoetst aan de grenswaarden. Breng daarnaast ook in beeld wat de concentraties onder de grenswaarden zijn, in verband met mogelijke gezondheidseffecten.

- de toetsing van de fijn stofconcentraties aan de Wet milieubeheer (PM₁₀) (luchtkwaliteitseisen)²⁸ en aan de luchtkwaliteitseisen zoals opgenomen in de EU-richtlijn voor PM_{2,5}.

Aannemelijk moet worden gemaakt dat het project realiseerbaar is binnen de luchtkwaliteitseisen van de Wet milieubeheer²⁹. Indien er twijfel mogelijk is over de vraag of de grenswaarden worden overschreden, is een modelberekening nodig voor deze toetsing. Beschrijf voor de modellering voor zowel het voornemen als de alternatieven:

- de ligging en grootte (in ha) van eventuele overschrijdingsgebieden. Het studiegebied voor het luchtkwaliteitsonderzoek moet zodanig groot zijn, dat alle significante effecten³⁰ van het voornemen (en de relevante maatregelen) worden weergegeven;
- de hoogste concentraties binnen de overschrijdingsgebieden;
- de mate waarin het initiatief bijdraagt aan de verbetering c.q. verslechtering van de concentraties fijn stof³¹;
- de hoeveelheid woningen en andere gevoelige bestemmingen gelegen binnen de overschrijdingsgebieden³²;
- de mate van overschrijding van grenswaarden ter hoogte van woningen en andere gevoelige bestemmingen.

Alle berekeningen moeten worden uitgevoerd conform de Ministeriële regeling Beoordeling luchtkwaliteit 2007 van het Ministerie voor Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

4.5 Overige aspecten

4.5.1 Geluid

Breng in het MER de geluidsbelasting door het voornemen in beeld, toets aan geldende wet- en regelgeving en geef aan in welke mate dit gevolgen voor de omgeving heeft. Ga daarbij minimaal in op:

---

²⁷ Let er hierbij op dat de AmvB Niet in betekenende mate-projecten stelt dat nieuwe bronnen in elkaars nabijheid (binnen 1 km) ook in cumulatie niet tot een toename van meer dan 1,2 microgram mogen leiden.

²⁸ Sinds 15 november 2007 vervangt de gewijzigde Wet milieubeheer (luchtkwaliteitseisen) het Besluit luchtkwaliteit 2005. De luchtkwaliteitseisen zijn opgenomen in de Wet milieubeheer.

²⁹ Zie ook inspraakreactie 2.

³⁰ Uit jurisprudentie blijkt dat een toename van meer dan 0,1 microgram/m³ kan worden aangemerkt als significant.

³¹ Daarbij gebruikmakend van de vereisten uit de Regeling projectsaldering luchtkwaliteit 2007.

³² Deze informatie is niet relevant voor de toetsing aan de grenswaarden en plandrempels uit de Wm. Deze gelden immers voor de buitenlucht in zijn algemeenheid (m.u.v. arbeidsplaatsen, waarop de Arbeidsomstandighedenwet van toepassing is). Voor het verkrijgen van inzicht in de mogelijke gezondheidseffecten acht de Commissie het echter van belang ook inzicht te geven in de mate van blootstelling van de bevolking. Gevoelige bestemmingen zijn woningen, scholen, ziekenhuizen, scholen, speeltuinen en sportvelden.

- de geluidsemissies en -immissies voor de dag-, avond-, en nachtperiode, voor de representatieve bedrijfssituatie, inclusief regelmatig terugkerende geluidspieken, zoals het laden of lossen van pluimvee;
- de incidentele bedrijfssituaties. Geef aan hoe vaak deze zich voor kunnen doen;
- de geluidsbelasting vanwege het (extra) vrachtverkeer dat gerelateerd is aan de inrichting. Geef daartoe een kwalitatieve beschrijving van de geluidsbelasting in de dag-, avond-, en nachtperiode, op het wegennet in de directe omgeving van de inrichting en de bijdrage van de inrichting hieraan. Ga ook in op afwijkende situaties, door bijvoorbeeld seizoensdrukte en piekmomenten. Voer deze beschrijving kwantitatief uit, wanneer een knelpunt kan ontstaan voor omliggende woningen.³³

4.5.2 Klimaat en Energie

Geef aan in hoeverre de uitstoot van broeikasgassen kan worden geminimaliseerd. Betrek hierbij naast onderstaande aspecten rond energieverbruik in ieder geval CO₂-zuinig bouwen, aanpassingen in voer ten behoeve van een reductie in methaanemissie en de wijze en duur van de mestopslag³⁴.

Geef in het MER de energiehuishouding voor het voorkeursalternatief en het mma in hoofdlijnen weer, bijvoorbeeld in de vorm van stroom- en gasverbruik per dier. Beschrijf de ambitie op het gebied van energiebesparing en beschrijf indien aan de orde de te nemen energiebesparende maatregelen. Geef daarbij aan welke energiebesparing wordt verwacht.

Geef aan hoeveel energie wordt opgewekt door de mestverbrandingsinstallatie en waarvoor deze vrijkomende energie benut wordt³⁵. De Commissie adviseert dit in beeld te brengen door het opstellen van een energiebalans.

4.5.3 Veiligheid en gezondheid

Geef zo goed mogelijk de kans weer op, en de aard van, calamiteiten en storingen die tot milieu- of dierenwelzijnsproblemen kunnen leiden. Beschrijf ook de te nemen maatregelen om de gevolgen zoveel mogelijk te beperken.

Geef tenslotte een beschrijving van de risico's gerelateerd aan de mestverbranding (inclusief de opslag).

Beschrijf in het MER de risico's met betrekking tot zoönosen, zoals o.a. MRSA, en de mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden om de risico's voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken³⁶.

Het Ministerie van VWS is van plan onderzoek te doen, in samenwerking met een consortium, naar de relatie tussen intensieve veehouderij en gezondheidsproblemen. We raden aan om ontwikkelingen hieromtrent goed in de gaten te houden.

---

³³ Dit is aan de orde wanneer woningen zich vlakbij de in- of uitrit van het bedrijf bevinden. Hier zal de geluidsbelasting zwaarder zijn door optrekkend of afremmend verkeer. Gebruik bij de beoordeling of een knelpunt aan de orde is de circulaire van 29 februari 1995 "Geluidhinder veroorzaakt door het wegverkeer van en naar de inrichting".

³⁴ Mestopslag kan veel uitstoot van CO₂ en CH₄ veroorzaken.

³⁵ Zie ook inspraakreactie 1.

³⁶ Maak hierbij gebruik van het RIVM briefrapportnr. 215011002: Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven in Nederland. Zoönosen en antibioticumresistentie.

4.5.4 Veewetziekten

Geef aan welke situatie er ontstaat wanneer, bijvoorbeeld ten gevolge van veewetziekten, een vervoers- of exportverbod wordt ingesteld en welke maatregelen worden genomen om binnen het bedrijf dieropvang te realiseren. Geef hierbij aan welke milieueffecten dergelijke maatregelen met zich meebrengen, ook in relatie tot de eventuele noodzaak om mest langer op te slaan.

4.5.5 Water

Breng de effecten van het voornemen op het watersysteem via bijvoorbeeld een watertoets in beeld. Besteed daarbij aandacht aan:

- de waterbalans van de bedrijfsmatige processen (bedrijfswatersysteem);
- de waterhuishouding van het hele plangebied (hemelwatersysteem);
- de maatregelen om te waarborgen dat de waterstromen die in het milieu/water terecht komen schoon blijven;
- de locaties en het ruimtebeslag van de infiltratievoorzieningen en de buffers³⁷;
- de onttrekking van grondwater tijdens de bouw van de stallen. Breng de mogelijke consequenties met betrekking tot de waterhuishouding in beeld.

Geef in dit verband ook aan hoe en hoeveel water via een eigen bron wordt gewonnen en wat dit betekent voor de grondwaterstand. Geef aan hoe reinigings-, spoel- en regenwater worden opgeslagen en afgevoerd. Specifieke aandacht dient gegeven te worden aan de hoeveelheid vrijkomend spoelwater, de werking en capaciteit van het helofytenfilter en de kwaliteit van het te lozen water en mogelijke effecten op het ontvangende oppervlaktewater. De Commissie merkt op dat een eventuele benodigde Wvo-vergunning gecoördineerd aangevraagd dient te worden met de Wm-vergunning.

4.5.6 Landschap en Cultuurhistorie

In een agrarische omgeving kunnen archeologische resten, waardevolle cultuurhistorische elementen en karakteristieke landschappen voorkomen, zoals bijvoorbeeld oude boerderijen en karakteristieke houtwallen. Neem in het MER een beschrijving op van de archeologische verwachtingswaarden, cultuurhistorische waarden en landschapselementen, als basis voor de effectbeschrijving van alternatieven en varianten. Indien er mogelijk archeologische waarden aanwezig zijn, dient dit door middel van inventariserend veldonderzoek verder in beeld te worden gebracht. Beschrijf indien aanwezig hoe effecten op archeologische resten, waardevolle cultuurhistorische elementen en karakteristieke landschappen voorkomen of beperkt zullen worden.

Geef in het MER aan hoe de nieuwe inrichting optimaal landschappelijk kan worden ingepast. Geadviseerd wordt in het MER een visualisatie van het toekomstige bedrijf op te nemen³⁸.

---

³⁷ Deze dienen om vertraagde lozing van hemelwater dat niet kan worden geïnfilteerd in de bodem te bewerkstelligen.

³⁸ Zie ook inspraakreactie 2.

5. VORM EN PRESENTATIE

Geadviseerd wordt om in één visueel toegankelijk overzicht de beoordeling van de alternatieven op de meest onderscheidende effecten te verwerken. Dit betekent dat het MER helder en gestructureerd moet zijn zodat de milieu-informatie goed is terug te vinden. Daarmee wordt de onderlinge vergelijking vergemakkelijkt. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet op dezelfde wijze en met hetzelfde detailniveau plaatsvinden. Bij de vergelijking moeten de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

Verder wordt aanbevolen om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda toe te voegen. Op de kaarten moet de ligging en afstand tot kwetsbare natuurgebieden en objecten voor het verblijf van mensen (gevoelig voor geur, geluid etc.) goed worden aangegeven.

6. OVERIGE PUNTEN

Evaluatieprogramma

Het bevoegd gezag moet bij het besluit over de milieuvergunning aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden. Dit dient om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek gegeven wordt. Er bestaat een sterke koppeling tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

Voor de onderdelen 'leemten in milieu-informatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Maatschap De Groot

Bevoegd gezag: het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hoogezand-Sappemeer

Besluit: vergunning op grond van de Wet milieubeheer

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C14.0

Activiteit: uitbreiding en wijziging van een vleeskuikenbedrijf

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijze., die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Deze zienswijze is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in regiokrant

advies aanvraag: 1 april 2009

ter inzage legging: 16 april tot en met 27 mei 2009

richtlijnenadvies: 19 juni 2009

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

L.C.J. Bekkers (secretaris)

ing. H.H. Ellen

dhr. W. Foppen

ir. N.G. Ketting (voorzitter)

BIJLAGE 2: Zienswijze

1. Provincie Groningen, Groningen
2. De heer en mevrouw Ginneken, Kiel-Windeweer

Advies voor richtlijnen voor het MER vleeskuikenbedrijf Maatschap De Groot, gemeente Hoogezand-Sappemeer

De heren J.W. en E. de Groot en mevrouw Y. de Groot-Souwer zijn voornemens hun vleeskuikenhouderij aan de Vossenburg 1 te Kiel-Windeweer uit te breiden. Hiervoor wordt bij het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hoogezand-Sappemeer een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer aangevraagd. Voor de besluitvorming over de aanvraag van deze vergunning wordt de procedure van milieueffectrapportage doorlopen.

ISBN: 978-90-421-2748-7

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

